

HEGEDŰS IMRE JÁNOS

Bene Zoltán: Söténd

Irodalmi Jelen Könyvek, 2025

A keresztény kultúra fundamentuma, a *Biblia* a teremtés misztériumának történetével kezdődik, amelyben elhangzik az Úr legsúlyosabb parancsa: „Legyen világosság: És lőn világosság.” Fontosabb esemény ez, mint az első emberpár életre keltése. Ádám és Éva az anyagból lép elő, de a fény a semmiből. Mert mi volt a világosság előtt? Káosz, sötétség, kietlenség, pusztaság. Éppen ezért istenkísértés ellenkező irányba terelni a sodrást. Azzal a kijelentéssel például, hogy legyen sötétség.

Bene Zoltán jeles prózaírónk rendelkezik ezzel a bátorsággal. Aki ismeri a gazdag életművet, az tudja, munkáiban bármilyen földi vagy túlvilági esemény bekövetkezhet, a csetlő-botló emberek világába hirtelen irreális, transzcendens figurák topannak vagy furakodnak be. (Az *Isten, ítélet* című regényében például a különös, odor nevű illatot árasztó alak, Esta!) Legújabb könyve, a *Söténd* és az abban örvénylő világ első látásra szürreális kavalkádnak tűnik. Fekete lyuk, ahogy a szerző is bevallja az előszóban. Tehát nemcsak az elektronok hiánya jellemzi a tért, rendelkezik a fényt elnyelő tulajdonsággal is.

Ez még nem volna elegendő ötlet egy regény megírásához, a szerző figyelmeztet, Söténdet nemcsak fizikai, hanem metafizikai értelemben is jellemzi, sőt uralja a sötétség. És ez a lényeg. Ez teszi izgalmassá a munkát. Az emberek lelkében, tudatában, pszichéjében bekövetkező sötétség jelenthet végveszélyt. Fontos és precíz az előszó definíciója: „A sötét oldal a jóssággal szemben a gonosz birodalma. A sötétség az intelligenciával ellentétben a butaság vidéke. Az élet a fény, a sötétség halál.”

Áll tehát a tétel. Magasra állította Bene önmaga számára a léceket. Létre kell hozni és be kell járni azt a szférát, amely tulajdonképpen nem létezik. Ami az élet ellentéte. A halál. De az első oldalak elolvasása után azonnal rájövünk, ismert a tér, Magyarország bármely vidéke, egy olyan település, amely már nem falu, de városnak sem város, az emberek megrekedtek a közelmúlt korszakának sztereotípiáiban, rabjai a tekintélyelvűségnek, szakmájuk

nincs, s ha van, az kényszerzubbony számukra, s a szorítóból alkoholizmusba vagy szexuális kicsapongásba menekülnek. Szó sincs arról, hogy panaszáradat hangzana fel az égre. Ez Söténden természetes állapot. A szerző (riporter) idéz egy graffitiszöveget: „Mi nem haldoklunk, mi így élünk.” S az olvasónak azt kell nyomon követnie, felgöngyöltetnie, hogyan élnek Söténd lakói.

Kiváló útikalauz a kötet. A narrátor egy Söténdről elszármazott újságíró, akit az első fejezetben ismerünk meg mint egyes szám első személyű elbeszélőt, de aki a többi fejezetet már szenttelenül, a háttérbe húzódva meséli el. Elbeszéli például, hogy egy másik újságíró, egykori barátja, név szerint Csörgő Szabó Miklós elindul riportot készíteni. Történt ugyanis Söténden egy rettenetes gyilkosság, rosszabb annál, lincselés, a cigányok, mármint Raffaelék feltrancsíroztak egy negyvenéves családapát, mert az pofon ütötte Patrikot, a cigánypurdét. Csakhogy az eset már lerágott gumicsont, tévések, rádiósok, újságírók siserahada dolgozta fel és publikálta írásban, szóban.

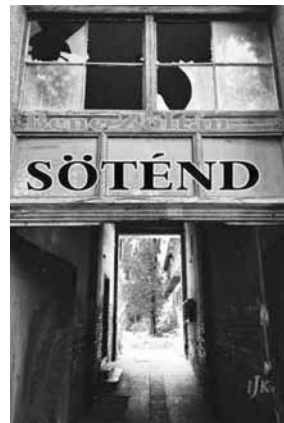
Csörgő Szabó Miklóst, a riportert nem ez érdekli. Az a hír járja, hogy a meggyilkolt családapa szelleme visszajár, kísérti a gyilkosokat, rémületben tartja őket. S ezzel a mozzanattal meg is érkezünk Bene Zoltánhoz. Ritka az a műve, amellyel s amelyben ne feszegetné a való világ kereteit, amelyben ne relativizálná a realitás és az irrealitás állapotát. Belépünk szerzőnk segítségével a transzcendensbe.

Csakhogy tarka bárány ez a világ. Nem a szellemek rejtélyes útját kell nyomon követni, az élet színtere jobbára a kocsmák, ott zajlik az értelmetlen élet, a Fehér Sasban, a Zöld Ászban, a Borharapóban, a Fekete Macskában. A pult mögött hol formás, csinos lány, hol mogorva, modortalan boszorkány tesz-vesz, az asztalok mellett cimborák, rokonok, szeszbarátok, az iskolákban életunt tanárnők, tanítók, igazgatók, az utcákon nagy- és kis dolgukat végző alakok, egyik Raffael kigombolt sliccel szédeleg, mutogatja férfiasságát, emiatt Lóbál lett

a gúnyneve, két asszony azon tanakodik, mit jelent a „szadista” szó, nem csoda, hogy kirobban a riporterből az indulat: „Csupa sztereotípiákba futok bele, csupa tipikus reakcióval találok magam szemben. Tipikus erőfitogtatás, tipikus közöny, tipikus gyűlölet, tipikus szociális érzékenység és tipikus védelme a mundérnak.”

Újrafogalmazva a riporter dühkitörését: a polgármesterek életuntak, közömbösek, szakképzett egyének nincsenek, annál több a lumpen, kocsmasztalok mellett isznak, ordibálnak, ordinaré nyelven szidják a világot, bajtársi kötelékek helyett cinkosságok, annál több az egymásra acsarkodó dúvad, a féltékenység és a gyűlölet határoz meg mindeneket. Igen. A féltékenység. Ennek lesz az áldozata Csergő Szabó Miklós és alkalmi barátnője, Telek Andrea magyar szakos tanárnő. Hazakíséri a lányt, este, sötétben valaki (vagy valakik?) megtámadja(/ák) őket, Miklósnak felhasítják a gyomrát, kifolynak a belei, Andrea nyakába sodronykötelet dobnak, azzal fojtják meg. Mindketten meghalnak.

Legenda nyomába iramodott a riporter, s ő lett a legendák tárgya. Több hipotézis is keletkezett, az egyik elmélet szerint F. K., az iskola tornatanára a gyilkos, aki évek óta reménytelenül szerelmes a tanárnőbe. De tévútra futunk, ha túlságosan belemerülünk a borzalmas esemény bugyraiba. Itt nem egy családapa, nem egy riportter, nem egy tanárnő esetéről van szó. Jóval a rendszerváltás utáni magyar társadalom kísértete mered szembe velünk. Bene Zoltán kiesik a szerepéből, magyarázza azt, amit ábrázol, és szociográfus után kiált: „Ide igazán egy vérbeli szociográfus kellene. Mert nem is Pulitzer-díjas tényfeltáró riportot, de átfogó, korszakos szociográfiát lehetne írni erről a településről! Ezen keresztül be lehetne mutatni a magyar vidék valóságát, amely, jelzem, nem sokban különbözik a magyar városi realitástól, már ami a vidéki városokat illeti. Sőt, érzésem szerint illetheti Budapestet is...” S hogy még inkább kívül legyen saját teremtett világán, citálja Illyés Gyula, illetve Nagy Lajos összefoglaló munkáit, a *Puszták népét*, a *Kiskunhalmot*, és javasolja, hozzájuk hasonlóan fel kellene fakasztani a kelevényeket, meg kellene írni „a romák számkivettségét, a munkanélkülség torzító hatásait”.

S azzal is kívülállóként mutatkozik Bene Zoltán, hogy regényalakja a szegedi lokálpatrióta Tömörkény Istvánért rajong, kinek Steingassner volt az eredeti neve, ő a legnagyobb magyar novellista, és Ladányi Mihály-verset citál. Nem baj. Jó az, ha a szerző nem temetkezik bele feje búbjáig a saját munkájába, jó az, ha van oldalpillantása, jó az, ha fölállalja a már-már kiesett két nagy témát, a népet és a hazát.

A *Söténd* cselekményének jellege, a mozaikos mű eseménysora a két szereplő szörnyű halála után sem változik: láthatja az olvasó, miként tengetik életüket a hőstelen hősök. Az ötödik fejezetben például Mókus a központi figura, polgári nevét senki sem tudja, szerelmi csalódás miatt a Körülszaros kocsmá törzsvendége lett, ott meséli élete történetét Teknős ivócimborájának. Tehát nincs új a nap alatt, lézengő, hóbörgő, iszákos alakok tengetik bolond, üres életüket, nemi erőszak, perverz hajlamok kiélése, üzekedés, nárcizmus hálójában vergődnek.

Nemsokára már a kultúrház körül bonyolódnak az események, elsősorban a szexuális kicsapongás mozgatja őket. Tóth Szilveszter, vagyis Szilvi összegabalyodik Ilcsivel, a takarítónővel, emiatt a féltékeny feleség idéz elő égbekiáltó botrányt. Szinte érdektelen felsorolni a további eseményeket. Tartalmaikban nem változnak azok, más a szereplők neve, de a semmittevő, üresjáratos, léha élet nem változik. Nem mondhatni, hogy bűnös alakok Bene Zoltán szereplői, inkább áldozatok. Szerencsétlen páriák. Dilettáns versfaragók lépnek fel nemzeti ünnepünkön, az új kocsmá neve Bizánc, ott sem történik más egyéb, mint a régiekben.

Van a könyvnek egy záró fejezete, amely „Zárszó, de nem zárszó...” Az utolsó sorokban, igazi humanista módjára Bene Zoltán vigaszt nyújt. Könnyít a lelken, és az olvasót sem hagyja vaksötétben: „Mindenesetre arra jutok legvégül, hogy kell legyen olyan eszme, amely vigaszt nyújt – bárhol bármikor. Mi több! Kell legyen olyan eszme is, amely valamelyest eloszlatja a sötétséget. Ezt kell keresnünk.”

Hálás lehet az olvasó e vigasztaló, végső akkordért. Ezáltal győződik meg arról, hogy a szerző a sötétben mindvégig a fényt kereste.

KEDVES OLVASÓINK!

Nagyon fontos számunkra, hogy a jövőben is érdekes és fontos tartalmakkal tudjuk kiszolgálni Önöket, és a magyar irodalom és a többi művészeti területek értékeit közvetíthessük.

A múlt évben is izgalmas témákkal foglalkoztunk, a 2025/02. számban a mesterséges intelligencia és az oktatás kapcsolatával, a 2025/06. számban a magyar gyerekirodalom alakulásának új kérdéseivel napjainkban. Ősszel az irodalmi művek filmes adaptációjának lehetőségeire is sort kerítettünk, és megjelentettük szokásos, a játékkultúrával foglalkozó számunkat. Folytattuk kívül-belül sorozatunkat, amelyben a magyar irodalmat külföldi nyelvre fordító kollégáinkkal készítettünk interjúkat.

Idén is hasonlóan érdekes tematikus blokkokkal készülünk a sok szép vers, mélyen-szántó novella, fontos tanulmány és igényes kritika mellett.

Az egyre bizonytalanabb és átláthatatlanabb körülmények között sodródó kulturális életünkben számunkra is fontos visszajelzés és egyben támogatás is, ha előfizetnek folyóiratunkra a Magyar Posta online felületén.

Előfizetőink minden hónapban a postaládájukba kapják a lapszámokat, és kényelmesen végig tudják olvasni a hétfégi reggeli kávé mellett vagy esténként a vacsora után.

Az előfizetéshez elég, ha az alábbi QR kódot beolvasva egy-két kattintást tesznek a Magyar Posta webshopjában:

Tartsanak velünk és a kortárs magyar kultúrával, őrizzük meg közösen különleges értékeinket!